

Dividirem el comentari sobre 'arna', és a dir, l'«insecte rosegador de roba» en tres apartats: 1) mots referits a l'insecte; 2) mots entorn de la idea de 'podrir-se, corcar-se'; 3) manlleus a altres llengües.

1) Tant en llatí com probablement en llengües preromanes, els mots que designaven l'arna tenien un valor genèric: així, el llat. TĪNĒA comprenia tota espècie de cucs, arnes, cuc dels arbres, dels fruits, l'eruga, la larva, el poll, etc. i, d'una manera especial, la tinya (DELL). El mot *arna* (s. XIV), d'etimologia incerta, probablement preromana (iberoaquitànica), seria parent del basc *arr* 'cuquet, corc', segons apunta Coromines (DECat), que descarta la proposta de l'etim TARMĪTE 'corc de la fusta', defensat per Meyer-Lübke, Wartburg i Moll (DCVB), que, de tota manera, reconeix que "l'evolució fonètica és fosca". L'aplicació a la roba té tradició antiga: "vestedura qui és rosegada per les arnes e per la tinya" (Canals, s. XIV), "tinya e arna amagada en drap preciós" (Eiximenis); i ha generat el der. *arnar-se* al mateix segle (s'ha arnat 44, 45, 48, 110, 113, 160; està arnat 155; animal d'arnar la roba 160); a voltes, a més de referir-se a l'insecte ("és com un cuc" 54) o a la larva, també designa el 'forat que fa' 36, 154.

Quant a *tinya*, ja hem vist que el llat. TĪNĒA es podia referir a diverses classes de cucs i aquesta particularitat explica la doble evolució semàntica que ha sofert en cat.: *tinya* 'arna' i 'tinya, malaltia parasitària de la pell del crani' (cf. cast. *tiña*, it. *tigna*, port. *tinha*, gall. *tiña*, fr. *teigne*); el primer significat designa el cuc (152) i el forat que fa (116) i ocupa força poblacions del cat. nord-occ., i el segon és d'abast general; des del punt de vista fonètic, cal subratllar l'anormalitat de l'evolució de la ĭ de TĪNĒA, que hauria d'haver donat **tenya* (com tenim a 102, 106, 108 i com trobem en el fr. *teigne*): el pas de **tenya* a *tinya* s'explicaria per la influència de der. àtons (*tinyós*, s. XIV) i de formes verbals arrizotòniques amb *i* (*tinyar-se*, s'ha *tinyat*, etc.), on el canvi [e] > [i] resulta més fàcil; potser hi ajudaria, segons el DECat, la complicitat foneticosemàntica "de *tenyir* i de les seves formes der.: de les quals es pogué creure que formava part *tinya*, a causa de les clapes de color que deixa en el cap aquesta malaltia" (DECat) (cf. l'alternança cast. *teñir*/*tiñe*, cat. *tenyir*/*tiny*, *tint*). Var.: *ti^{ny}nya* 128, amb geminació de la nasal i l'esmentat *tenya*; der. verbals: *es tinya* 109, 116; s'ha *tinyat* 105, 110, 111 (*tinyar-se* ja es documenta en el metge lleidatà Jacme d'Agramont, s. XIV: "los vulgars posen los draps a eventar e a orejar per ço que no's podrisquen ni's tiynnen" [Veny, 1971: 63]). Altres noms de lepidòpters han pogut substituir el de l'arna: *papalló* 21 (< PAPILĪONE) ("insecte a manera de *papalló*", DECat), *papallona* 36, 54, 58, *papallana* 58 "de les que volen per fora", amb canvi de suf. per atracció del de *voliana* 114, var. de *voliaina* (< *VOLAGINE, der. de *volar* [< VŌLĀRE], homonimitzat amb *voleiar*, *voliac*, DECat), amb les var. *voligana* 119, amb epèntesi de la -g- antihiàtica, i *poligana*

121, atret per *polilla*. Geosinònims de *papallona* també han entrat més o menys d'una manera puntual en escena: *paloma* 116, i el dim. *palometa* 116, 146, 165, *palometa de polilla* 137, *polomilla* 114 (cf. mapa 1003). L'extensió sinonímica ha arribat al lepidisma, *peixet* 190, també com a larva de l'arna (123).

2) Vegem ara els significants originats entorn de la idea de 'podriment; descomposició'. *Quera* deriva del llat. vg. *CARĪA, var. del llat. cl. CARĪES 'podridura, càries', aplicat primer a la fusta ("putredo lignorum", DELL), a través de la fase **queira*; var. verbals: *querar-se* (s. XV), *se quera* 148, s'ha *querat* 89, s'ha *quero* 94, amb desinència castellanoaragonesa. *Corca* 139 és un deverbial de *corcar*, d'origen incert, amb el der. *corcó* 119, 165, potser var. de *corcoll* 'corc dels cereals i llegums' (< CŪRCŪLIO) (DCVB). *Pollar-se* (s'ha *pollat* 45, s'ha *pollonat* 111), a partir de 'corcar-se la fusta', és un der. de *poll*, de PŪLLUS 'cria d'animal'.

3) Entre els estrangerismes, només un ha conegut un cert arrelament, *polilla* (der. s'ha *polillat* 118, 149), mot de factura cast., on és d'origen fosc, arribat modernament a través del murcianomanxec (cf. ALeCMan, mapa 93); var. *colilla* 110 i der. *colillar-se* (s'ha *colillat* 110). Són mots puntuals *mita* 5 (← fr. *mite*), on és manllevat al neerlandès; l'alg. *punterol* 85, pres de l'it. *punteruolo* 'coleòpter que ataca el gra' (< llat. med. PUNTIROLUS 'ferro prim amb punta'), com el seu sinònim, *tarlo* 85, manlleu a l'it. *tarlo* 'corc de la fusta'.

La combinació de dades geolingüístiques i diacròniques permet arribar a aquestes conclusions d'estratigrafia lèxica: en segles passats *arna* 'insecte rosegador de la roba' convivia amb *tinya*, amb el mateix significat, però que també significava 'malaltia cutània, alopecia' (Torra, 1640: "*Tinya* o *arna*. Cuca", "Mal o espècie de ronya. [llat.] Alopecia"; Lacavalleria, 1696: "*Arna*. Cuca que rosegla la roba", "*Tinya*. Malaltia. [llat.] Porrigo"). En val. *arna* "que's menja la roba" (O. Pou, 1575) apareix en altres lexicògrafs (Escrig, 1851; Rosanes, 1864; Cabrera, 1868; Pla, 1880; Martí Gadea, 1891 i 1909) i també *tinya* 'malaltia cutània' que es troba en C. Ros (1764) i Sanelo (1802) i que pot anar acompanyat d'un determinant que desambigua els significats ("tinya pelona", Escrig, 1851). El panorama d'isoglosses que ofereix el mapa ens mostra una *arna* pròpia del bal. i del cat. or. entrant dins el nord-occ., a més de clapes en el val. la major part del qual i part del nord-occ. han substituït *arna* per l'interferit *polilla*, d'introducció moderna, afavorida per la polisèmia de *tinya* 'malaltia cutània', força general, i 'insecte'; *tinya*, amb aquest darrer valor ha perviscut en poblacions nord-occ. i tort. (*tinyar-se* 'arnar-se' ja és del s. XIV en aquestes àrees). *Quera*, viu sobretot en parlars ribagorçans, és mot residual.

Són mots normatius *arna* i *tinya*, des del DG₁, 1932.